

İlhan Beklen<https://orcid.org/0000-0003-2172-4289>

Teacher, District Directorate of National Education, Türkiye, ibeklen@hotmail.com

Sevcan Demir Köroğlu<https://orcid.org/0009-0005-2669-309X>

Teacher, Kindergarten School, Türkiye, sevcandemir2@gmail.com

Havva Ördek<https://orcid.org/0009-0005-3869-0638>

Teacher, Kindergarten School, Türkiye, havvaordek@hotmail.com

Veysel Yuvanc<https://orcid.org/0009-0001-6321-123X>

Teacher, Kindergarten School, Türkiye, veyselyuvanc@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Beklen, İ., Demir Köroğlu, S., Ördek H. ve Yuvanc, V. (2025). Birleştirilmiş Sınıf Uygulayan Okullarda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Tigin Analitik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 45-60.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulayan Okullarda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**Öz**

Bu araştırma, birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2024-2025 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili Kayapınar ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan 20 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Geçerlik ve güvenirlik, veri toplama sürecinin ayrıntılı biçimde açıklanması ve katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmasıyla sağlanmıştır. Bulgulara göre öğretmenler; zaman yetersizliği, akademik başarı düşüklüğü, malzeme eksikliği, yetersiz bilgi ve planlama sorunlarını belirtmiştir. Çözüm olarak ise ödenek sağlanması, hizmet içi eğitim verilmesi, fiziki olanakların geliştirilmesi, okul donatımının yenilenmesi, veli işbirliği ve hizmetli istihdamı önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birleştirilmiş Sınıf, Öğretmen, Eğitim, Öğrenci, Okul

Problems and Solution Suggestions in Schools Implementing Multigrade Classes

Abstract

This study aims to identify the opinions of teachers working in multigrade schools regarding the challenges they encounter. A phenomenological design, one of the qualitative research methods, was employed. The study group consisted of 20 teachers working in primary schools in the Kayapınar district of Diyarbakır province during the 2024–2025 academic year. Data were collected through semi-structured and non-directive interviews. Validity and reliability were ensured by providing a detailed description of the data collection process and including direct quotations from participants. Findings revealed that teachers experience problems such as lack of time, low academic achievement, insufficient materials, limited knowledge, and inadequate planning. As solutions, they suggested allocating more financial resources, providing in-service training, improving physical facilities, renewing school equipment, strengthening parent cooperation, and employing auxiliary staff.

Keywords: Multigrade Class, Teacher, Education, Student, School

Giriş

Birleştirilmiş sınıfların bulunduğu okullarda görev yapan öğretmenler genellikle meslek yaşamlarının ilk birkaç yılında olurlar. Eğitim fakültesinden yeni mezun bir öğretmenin ilk görevi çoğunlukla bir köydeki birleştirilmiş sınıflı bir okulda olur. Yeni mezun öğretmenler, temel mesleki eğitimleri kapsamında nitelikli bir eğitim almış olsalar da, mesleklerine başladıklarında çok düzeyli öğretim uygulamasına özgü çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Dursun, 2006). Birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlere öğretim sorumluluklarının yanı sıra okul yönetimiyle ilgili görevler de verilmektedir. Bu durum, öğretmenlerin yalnızca sınıf içi öğretim becerilerine değil, aynı zamanda idari süreçleri yürütme yeterliklerine de sahip olmalarını gerektirir. Dolayısıyla, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin sıradan sınıf öğretmenlerinden farklı bilgi, beceri ve donanımına sahip olmaları; ayrıca eğitim sürecinde etkili rehberlik sağlayabilmeleri önemlidir. Bu durum, öğretmenlerin mesleki hazırlık sürecinin önemini vurgulamaktadır (Gürel, Çapar & Kartal, 2014). Mesleki hazırlık sürecinde “Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretmenlik” dersini alan öğretmenler, bu dersi çoğu zaman yalnızca kuramsal düzeyde tamamladıkları için uygulama deneyimi kazanmadan mezun olmaktadır. Bir sınıfın bir bölümünde ders verirken diğer grupların çalışmalarını organize etmenin zorluğu, bu öğretmenlerin sıkça dile getirdiği bir sorundur. Buna rağmen, lisans programlarında zorunlu derslerden biri olan “Çok Düzeyli Sınıflarda Öğretim” dersinin kaldırılması, öğretmen adaylarının uygulama deneyimi, bilgi düzeyi ve farkındalık düzeyleri üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Bu durumun, yeni atanan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda vereceği eğitimin niteliğini düşürmesi olasıdır.

Alanyazın incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflar üzerine pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların bir kısmı öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda yaşadıkları sorunlara (Dursun, 2006; Özben, 2000), bir kısmı öğretmen adaylarının bu okullara ilişkin algılarına (Albayrak, Duysak & Türkmen, 2018; Yener & Atalay, 2018), diğer bir kısmı ise öğrencilerin akademik başarılarına odaklanmaktadır (Gürel et al., 2014; Palavan & Göçer,

2017). Bu araştırmalardan hareketle, bu çalışmada da öğretmen görüşlerine dayalı olarak birleştirilmiş sınıflarda yaşanan sorunların belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın temel amacı, birleştirilmiş sınıflı okullarda yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

*Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?

*Bu sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Araştırma, ulaşılan kaynaklarla, örneklem grubundaki öğretmenlerin görüşleriyle ve tarama sürecinde kullanılan anahtar sözcüklerle sınırlıdır.

Birleştirilmiş Sınıf

Birleştirilmiş sınıf, farklı sınıf ve yaş düzeyindeki öğrencilerin aynı sınıf ortamında tek bir öğretmen tarafından yürütülen öğretim etkinlikleriyle oluşturulan eğitim modelidir. Bu okullar; köylerde, mezralarda ve kırsal mahallelerde devletin eğitim görevini yerine getirmesi, bu bölgelerde yaşayan öğrencilerin eğitim hakkında yararlanmasını sağlamak amacıyla açılmıştır (Abay, 2006). Bir ilköğretim okulunda tüm sınıf düzeylerinin birleştirilip, okulda öğrenim gören öğrencilerin aynı sınıfta bir araya getirilmesine birleştirilmiş sınıf denir (Doğan, 2000). Kırsal bölgelerdeki coğrafi ve ekonomik koşulların etkisiyle ve en önemlisi öğrenci sayısının az olması nedeniyle, birden fazla sınıf düzeyindeki öğrencilerin aynı derslikte bir öğretmen rehberliğinde eğitim görmesi biçiminde oluşturulan sınıflar, birleştirilmiş sınıf olarak adlandırılmaktadır (Köksal, 2005). Bu tanımlardan yola çıkarak birleştirilmiş sınıflı okullar; kırsal bölgelerde eğitim öğretim faaliyetlerinin tek öğretmen rehberliğinde, farklı yaş ve sınıf düzeylerindeki öğrencilerden oluşan bir grup ile sürdürüldüğü okullardır.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Tarihsel Süreci

Kurtuluş Savaşı döneminde, millî eğitim sisteminin niteliklerini belirlemek amacıyla çeşitli maarif kongreleri düzenlenmiştir. Bu kongrelerde, o döneme kadar uygulanan ilköğretim programlarının şehir ve köy kesiminin farklı ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu ve ayrı programların hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Ancak savaşın yoğun koşulları nedeniyle alınan kararlar uygulanamamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitimde yeniden yapılanma süreci başlamıştır. 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki tüm eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na (o dönemdeki adıyla Maarif Vekâleti) bağlanmış; mahalle mektepleri kapatılmış ve ilköğretim süresi beş yıla indirilmiştir. Aynı yıl "1924 İlkokul Programı" yürürlüğe girmiştir. Bu program geçici bir düzenleme olarak kabul edilmiş, iki yıl süreyle

uygulanmış ve uygulama sonucunda elde edilen   retmen ve müfettiş raporlarına dayanarak 1926 programı hazırlanmıştır.

1926 programında, beş yıl olan ilkokul süresi iki kısıma ayrılmış ve eğitim programı yeniden düzenlenmiştir. 1930 yılında hazırlanan Köy Mektepler Müfredat Programı, köy koşullarına uygun bir eğitim modeli olarak uygulanmıştır. Bu program, köy   rencilerinin yaşadı  çevreye uyum sağlamalarına yönelik etkinlikler içermektedir. 1937’de yürürlüğe giren Köy E itmenleri Yasası ile, askerlik görevinde onbaşı rütbesine ulaşmış ve okuma–yazma bilen köylüler kısa süreli bir eğitimden geçirilerek köy   retmeni olarak görevlendirilmiştir.

1939’da toplanan Birinci Millî Eğitim ş urası, köy ve kent okulları arasındaki farkı azaltmak amacıyla köylerdeki ilkokul süresini yeniden beş yıla çıkarmıştır. Aynı yıl köy okullarına yönelik hazırlanan programda, birleştirilmiş sınıfların yapısı, ödevli ve   retmenli dersler belirlenmiştir. Bu program 1948 yılına kadar y r rl  kte kalmıştır (Abay, 2006). 1948 yılında yeni bir ilkokul programı hazırlanmıştır. Bu program, daha önce köy okulları için geliştirilen özel programın yerine geçmiş, ancak yerel ihtiyaçlara yanıt verme konusunda sınırlı kalmıştır. Program, bütün ilkokullarda uygulanmak üzere genel bir  er eve sunmuştur. Ancak sınıf grupları arasında düzenleme yapılmadığından, birleştirilmiş sınıflarda öğretmenlerin iş yükü artmıştır. Beş sınıfın bir arada olduğu tek   retmenli okullarda öğrenciler, günlük ders saatlerinin önemli bir bölümünü   retmensiz geçirmiştir (Aybek & Aslan, 2014). 1952 yılında köy okullarını incelemek üzere Türkiye’ye gelen Amerikalı eğitimci Prof. K. V. Wofford’un raporunda, “grup sistemi” önerilmiştir. Bu sisteme göre 1., 2. ve 3. sınıflar bir grup; 4., 5. ve 6. sınıflar diğer grup olacak şekilde düzenlenmiş, ders programlarının her grup içinde yıllara göre dengeli biçimde yürütülmesi amaçlanmıştır.

1962’de birleştirilmiş sınıfların da içinde bulunduğu ilkokullarda uygulanacak yeni bir program hazırlanmış; altı yıllık pilot uygulamanın ardından 1968’de ülke genelinde yürürlüğe girmiştir. 1968 programı, birleştirilmiş sınıflara yönelik önemli düzenlemeler getirmiş; bu sınıflarda uygulanacak yöntemleri ve   retim ilkelerini ayrıntılı biçimde açıklamıştır (Köksal & Yıldız, 2009). Bu programla birlikte mihver ders uygulaması başlatılmıştır. Uzun süre y r rl  kte kalan 1968 programı, 1981 yılına kadar önemli bir değişikliğe u ramamıştır. 1981’den itibaren ise ders temelli yenilikler yapılmış; Türkçe (1981), matematik (1990), fen bilgisi (1992) ve sosyal bilgiler (1993) programları güncellenmiştir (Aybek & Aslan, 2014).

2004 yılında yapılandırmacı yaklaşım ilkeleri doğrultusunda yeni bir   retim programı hazırlanmış ve 2005–2006   retim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu programla birlikte öğrencinin aktif, öğretmenin ise rehber olduğu bir anlayış benimsenmiştir. Ayrıca   retmen kılavuz kitapları ve   renci çalışma kitapları hazırlanarak öğretmenlerin iş yükü azaltılmıştır (Köksal, 2009).

Son olarak, 30 Mart 2012 tarihli ve 6287 sayılı Kanun ile sekiz yıllık zorunlu eğitim “4+4+4” sistemi şeklinde yeniden düzenlenmiş; 1–4. sınıflar ilkokul, 5–8. sınıflar ise ortaokul kapsamına alınmıştır. Bu değişiklikte birlikte, daha önce birleştirilmiş sınıflar kapsamında yer alan 5. sınıf ortaokul düzeyine taşınmış ve bu durum birleştirilmiş sınıfların yapısını doğrudan etkilemiştir.

Diğer Ülkelerde Birleştirilmiş Sınıf Uygulaması

Birleştirilmiş sınıf sistemi yalnızca Türkiye’de uygulanan bir sistem değildir. Pek çok ülke, farklı gerekçelere dayanarak bu sistemi uygulamaktadır. Bu uygulamanın nedenleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak coğrafi, ekonomik ve nüfus yapısına bağlı etmenlerle açıklanabilir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ilköğretim kurumlarında uygulanan birleştirilmiş sınıf oranları incelendiğinde, bu sistemin yalnızca az gelişmiş ülkelerde değil, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlayan gelişmiş ülkelerde de uygulandığı görülmektedir. Ancak oransal olarak bu uygulamanın gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın olduğu tespit edilmiştir (Aybek & Aslan, 2014). Örneğin, Vietnam’da kentlerde eğitimin niteliğini artırmaya yönelik devlet politikaları sonucunda, kırsal bölgelerde yaşayan öğrenciler ile şehirdeki öğrenciler arasındaki eğitim düzey farkı belirginleşmiştir. Bu durum, kırsal bölgelerdeki öğrencilerin eğitimden eşit şekilde yararlanabilmeleri için devletin ek önlemler almasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda UNICEF ve Vietnam Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle yürütülen “Okulu Çocuğa Götürmek” projesi kapsamında, köy okullarında eğitimin niteliğini artırmak ve Evrensel Temel Eğitim politikasını hayata geçirmek amacıyla birleştirilmiş sınıf uygulamaları desteklenmiştir.

Vietnam’daki bu uygulama, birleştirilmiş sınıf modelinin tamamen yeni bir sistem olarak değil, mevcut eğitim yapısının geliştirilmesi süreci olarak değerlendirilmektedir. Proje kapsamında öğretmen merkezli uygulamaların azaltılması, öğrencilerin ezbere dayalı öğrenme yerine aktif katılımının sağlanması ve öğretim sürecinin çağdaş yaklaşımlarla uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir (Aybek & Aslan, 2014).

Tablo 1. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birleştirilmiş sınıf oranları (Pridmore, 2004).

Gelişmişlik Düzeyi	Ülkeler	BSO Yüzdeleri
Gelişmiş Ülkeler	Avustralya	40
	Çek Cumhuriyeti	35
	Fransa	37
	Hollanda	53
	İngiltere	25
	İrlanda	42
	İskoçya	25
	İsveç	35
	Kanada	20
	Burkina Faso	36
Gelişmekte Olan Ülkeler	Hindistan	84
	Laos Halk Cumhuriyeti	64
	Pakistan	58
	Peru	78
	Sri Lanka	63
	Zambiya	26

Birleştirilmiş Sınıfın Ortaya Çıkma Nedenleri

Birleştirilmiş sınıf uygulaması, Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen sayısının azlığı ve köy okullarında yeterli sayıda sınıf bulunmaması gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır. Ancak ilerleyen dönemlerde köyden kente göçlerin artmasıyla kırsal bölgelerdeki nüfus azalmış, buna bağlı olarak öğrenci sayısında da önemli düşüşler yaşanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen çeşitli politika ve projeler doğrultusunda öğretmen açığı ve sınıf yetersizliği büyük oranda giderilmiş olsa da, köyden kente göçün devam etmesi nedeniyle birçok bölgede öğrenci sayısının düşüklüğü sorunu sürmektedir. Günümüzde hâlen birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullarda, birden fazla sınıf düzeyi aynı öğretmen tarafından okutulmaktadır. Ancak birçok okulda sınıf mevcutlarının az olması nedeniyle bazı sınıflar kullanılmamaktadır.

Birleştirilmiş sınıf uygulamasının en temel nedeni öğrenci sayısının yetersizliğidir (Köksal, 2005). Uygulamanın sürdürülmesinde öğretmen sayısının azlığı da önemli bir etkidir. Örneğin, öğrenci sayısı kırk civarında olan bir köyde üç ayrı sınıf yapmak yerine tek bir sınıfta birleştirilmiş eğitim yapılması ve bu okula üç öğretmen yerine bir öğretmen atanması, ekonomik açıdan daha uygun görülmektedir. Benzer biçimde, öğrenci mevcudu 60–70 civarında olan bir köyde beş sınıf açmak yerine üç sınıf oluşturulması ve bu sınıflara iki ya da üç öğretmen atanması da maliyet açısından daha avantajlıdır (Köksal, 2005). Bununla birlikte, köy okullarındaki zorlu çalışma koşulları ve öğretmenlerin çeşitli nedenlerle (sağlık durumu, tayin, eş durumu vb.) ilçe veya il merkezlerine atanması, öğretmen yetersizliğini daha da artırmaktadır. Bu durum, bazı köylerde öğrenci sayısı bağımsız sınıf oluşturmaya yeterli olsa bile öğretmen eksikliği nedeniyle birleştirilmiş sınıf uygulamasını zorunlu kılmaktadır (Gözler, 2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasının bir diğer nedeni, sınıf sayısının yetersizliğidir. Öğrenci sayısının yüksek olduğu bazı köylerde, bağımsız sınıf açmak için yeterli fiziksel alanın veya dersliğin bulunmaması, sınıfların birleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin, öğrenci sayısı dört ayrı sınıf oluşturmak için yeterli olabilir; ancak okulda yalnızca iki veya üç sınıf bulunduğunda bu sınıflar birleştirilerek eğitim yapılmaktadır.

Öztürk (2005), birleştirilmiş sınıfların oluşturulmasını ve varlığını sürdürmesini dört temel nedene bağlamaktadır:

- *Öğretmen yetersizliği,
- *Öğrenci mevcudunun azlığı,
- *Ulaşım ve iklim koşulları,
- *Öğrenci dağılımındaki dengesizlik.

Little (2004), UNESCO’nun 2005 *Education for All* (Herkes İçin Eğitim) raporunda birleştirilmiş sınıflarda eğitimi on temel nedenle ilişkilendirmiştir:

*Aynı okul binasında hem bağımsız hem de birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin bulunması,

*Nüfusun düşük olduğu bölgelerdeki okullarda tüm sınıf düzeylerinin bir veya iki öğretmen tarafından okutulması,

*Daha önce bağımsız sınıf sisteminde eğitim verilen yerlerde öğrenci ve öğretmen sayısının azalması,

*Öğrenci sayısının yüksek olmasına rağmen öğretmen yetersizliği,

*Ebeveynlerin çocuklarını belirli okullara yönlendirmesi nedeniyle bazı okullarda öğrenci ve öğretmen sayısının düşmesi,

*Bir sınıf düzeyinde öğrenci sayısının düşük olması nedeniyle sınıfların birleştirilmesi gereksinimi,

*Yaş farkı fazla olan öğrencilerin taşınarak oluşturulan gezici okul uygulamaları,

*Atama yapılan bölgelere gitmeyi reddeden öğretmenlerin fazlalığı,

*Öğretmen eksikliğini gidermeye yönelik uygulamaların yetersizliği,

*Bazı okullarda pedagojik reformlar veya müfredat değişiklikleri nedeniyle sınıfların birleştirilmesi.

Birleştirilmiş Sınıf Oluşturulma Biçimleri

Aşağıdaki tabloda öğretmen mevcuduna göre birleştirilmiş sınıf oluşturma biçimleri yer almıştır.

Tablo 2. Birleştirilmiş sınıfların oluşturulma biçimleri

ÖğretmenSayısı	1. sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf
1		(1+2+3+4)		
2	(1+2)			(3+4)
3	1	(2+3)		4

Tablo 2'ye göre birleştirilmiş sınıflı okulda bir öğretmen olduğu hallerde 1 2, 3 ve 4. sınıflar birleştirilir. Bu birleştirme çeşidi eğitim sürecinin ve sınıf yönetiminin en zor olduğu sınıf biçimidir. Bu oluşturma biçimi birtakım sebeplerle ilişkilendirilebilir. Zaman zaman öğrenci mevcudunun yeterli fakat sınıf ve öğretmen sayısının az olduğu hallerde kullanılır. Bazen de öğretmen ve sınıf sayısının yeterli fakat öğrenci mevcudunun yetersiz kaldığı okullarda kullanılır. Tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda müfredat programında bulunan kazanımlara ulaşmak ve bu kazanımların her biri için farklı etkinlik yaptırmak çok zordur. Tablo 2'ye göre 2 öğretmenin çalıştığı birleştirilmiş sınıflı okulda derslikler A ve B grubu biçiminde ikiye ayrılır. 1 ve 2. sınıf A grubu, 3 ve 4. sınıf B grubu biçiminde birleştirilir. Birleştirilmiş sınıflı okulda 3 öğretmen çalışıyorsa birinci sınıf müstakil, ikinci ve üçüncü sınıf

birleştirilmiş, dördüncü sınıf müstakil olacak biçimde düzenleme gerçekleştirilir. Öğrenci mevcuduna göre bu birleştirilme biçimi değiştirilebilir. Genel olarak üç öğretmenin olduğu okulda birinci ve dördüncü sınıfların bağımsız sınıf olması dikkate alınır.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Faydaları

Birleştirilmiş sınıf uygulaması bazı zorunluluklar nedeniyle hayata geçirilmiş olsa da, özellikle farklı sınıf düzeyleri ve yaş gruplarındaki öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimi artırması bakımından önemli yararlar sağlamaktadır. Uygulamanın başlıca faydaları şu şekilde sıralanabilir (Abay, 2006; A an, 2015; Doğan, 2000; Köklü, 2000):

Etkileşim ve iletişim fırsatları

Birleştirilmiş sınıfta öğrenim gören farklı sınıf düzeylerindeki öğrenciler, sürekli iletişim ve etkileşim halindedir. Gelişim ve hazırbulunuşluk düzeyleri farklı olan bu öğrenciler, sınıf düzeylerine uygun etkinlikler aracılığıyla birbirlerinden öğrenme fırsatı bulurlar.

Bağımsız  alışma becerisi

Bu tür sınıflarda öğrenciler, derslerin önemli bir bölümünde kendi başlarına çalışmak durumundadırlar. Bu durum, öğrencilerin araştırma yapma, kendi kendine öğrenme, zamanı planlama ve özdenetim gibi becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar.

Sorumluluk alma ve  retkenlik

Kırsal bölgelerdeki birleştirilmiş sınıflı okullarda öğrenciler, okulun düzenlenmesi ve bakımına ilişkin işlerde öğretmenleriyle birlikte sorumluluk üstlenirler. Bahçe düzenleme, temizlik, boya gibi işlerde görev alan öğrenciler; iş birliği, el becerisi, yaratıcılık ve sorumluluk bilinci geliştirirler.

Ekonomik açıdan verimlilik:

Birden fazla sınıf düzeyinin birleştirildiği okullarda tek öğretmenin görev yapması,  ğretmen atamalarında ekonomik avantaj sağlar.

Küçük yerleşim yerlerinde erişilebilir eğitim:

Nüfusu düşük olan köy ve mezralara beş sınıflı okul inşa etmek yerine bir veya iki sınıflı okul yapılması maliyet açısından tasarruf sağlar. Böylece küçük yerleşim yerlerinde yaşayan öğrenciler de eğitim hizmetinden yararlanabilir.

Taşımalı eğitim ve yatılı okul sorunlarını azaltma

Birleştirilmiş sınıf uygulamaları sayesinde taşımalı eğitim sisteminin getirdiği ulaşım, zaman ve sosyal uyum sorunlarının önemli bir kısmı  nlenmiş olur.

Tekrarlayan  ğrenme ve eksiklerin giderilmesi

Birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler, öğretmenin alt düzeydeki sınıfa ders anlattığı sırada konuyu tekrar dinleme fırsatı bulur. Böylece geçmiş yıllarda kavrayamadıkları konuları

pekiştirebilirler. Aynı şekilde, öğretmenin üst sınıfa işlediği dersleri dinleyerek bir sonraki yıl için ön hazırlık yapabilirler. Bu durum, öğrenme eksikliklerinin giderilmesinde ve kalıcı öğrenmenin sağlanmasında etkilidir.

Akran öğretimi ve liderlik gelişimi

Üst sınıftaki öğrencilerin alt sınıftaki öğrencilere rehberlik etmesi, hem öğrenme sürecini destekler hem de öğrenciler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirir. Örneğin, öğretmen ikinci veya üçüncü sınıf öğrencileriyle ders işlerken, dördüncü sınıf öğrencileri birinci sınıftaki arkadaşlarına okuma-yazma konusunda yardımcı olabilir. Bu görevler, üst sınıf öğrencilerinin sorumluluk bilincini, öğreticilik ve liderlik becerilerini geliştirirken, küçük öğrencilerin birebir destek alarak öğrenme sürecini hızlandırmalarına katkı sağlar. Ancak bu tür görevlerin sürekli verilmemesi, öğrencilerin kendi akademik çalışmalarından uzun süre uzak kalmamaları önemlidir. Öğretmen, yardımcı öğrenci desteğini dengeli biçimde kullanarak zaman yönetiminde avantaj elde edebilir.

Sosyal gelişim ve iş birliği:

Farklı yaş ve düzeylerdeki öğrencilerin aynı ortamda bulunması, sosyal etkileşimi ve iş birlikli öğrenmeyi teşvik eder. Bu etkileşim, öğrencilerin iletişim becerilerini ve sosyal yönlerini güçlendirir, toplumsal yaşamda daha uyumlu bireyler olmalarına katkı sağlar.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Sorunları

Birleştirilmiş sınıf uygulaması, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla ortaya çıkmış olsa da, uygulamada çeşitli zorluklar ve sınırlılıklar barındırmaktadır. Bu sorunlar hem öğretmenlerin iş yükünü artırmakta hem de eğitim-öğretim süreçlerinin verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Uygulamada karşılaşılan başlıca sorunlar şunlardır:

Müfredatın uygun olmaması ve iş yükü fazlalığı

2000–2001 öğretim yılından itibaren bağımsız sınıflara uygulanan programın birleştirilmiş sınıflarda da uygulanmaya başlanması, öğretmenler için ciddi bir yük oluşturmuştur. Tek sınıflı yöneten bir öğretmenle beş sınıflı aynı anda yöneten öğretmenin sorumluluk ve görevleri eşit değildir. Ancak aynı müfredatın uygulanması, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sorumluluklarını ve iş yüklerini artırmaktadır (Köksal, 2009).

Yetersiz hizmet öncesi hazırlık

Birleştirilmiş sınıflarda görevlendirilen öğretmenlerin büyük bir kısmı mesleğe yeni başlayan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf uygulamasıyla ilgili bilgi ve deneyimleri yetersizdir. Uygulamaya yönelik bilgi eksikliği, öğretmenlerin deneyim kazanmak için uzun süre “deneme–yanılma” yoluna başvurmalarına neden olmaktadır (Köklü, 2000).

Programın kırsal ihtiyaçlara uygun olmaması

Bağımsız sınıflarda uygulanan programın aynısının birleştirilmiş sınıflarda da uygulanması, köy yaşamının koşullarını ve köy  ğrencilerinin ihtiyaçlarını yeterince dikkate almamaktadır. Kent merkezleriyle kırsal bölgelerdeki koşullar farklı olduğundan, aynı müfredatın uygulanması  ğretim sürecinde uyumsuzluklara yol açmaktadır (Abay, 2006).

Zaman yetersizliği

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin en çok karşılaştığı sorunlardan biri, müfredatın eğitim- ğretim yılı içinde tamamlanamamasıdır. Dört veya beş sınıfa aynı anda  ğretim yapılması nedeniyle, her sınıfın yıllık hedeflerine ulaşmak oldukça zordur. Sınıf düzeylerinin bir arada bulunması  ğretim süresini kısaltmakta ve öğretmenin planlamasını güçleştirmektedir (Dursun, 2006).

Ders işleme sürecinde sınıf yönetimi güçlüğü

Birleştirilmiş sınıflarda dersler genellikle “ ğretmenli” ve “ devli” bölümlerden oluşmaktadır. Ancak bu yapı, öğretmenin dikkatini aynı anda birden fazla sınıfa yönlendirmesini gerektirir. Öğrencilerin kişisel çalışma becerilerinin yetersiz olması durumunda  ğretmen, sürekli bölünmekte; bu da ders bütünlüğünü bozmaktadır. Ayrıca  ğretmenli dersin uzatılması durumunda ödevli derslerin kontrolü aksamakta, geri bildirim süreci yetersiz kalmaktadır (Gültekin, 2009). Bu durum öğretmenin zamanını, enerjisini ve motivasyonunu olumsuz etkiler.

İdari sorumlulukların fazlalığı

Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenler arasından bir kişi “müdür yetkili  ğretmen” olarak görevlendirilmektedir. Bu durum, öğretmenin eğitim- ğretim görevlerine ek olarak evrak takibi, resmi yazışmalar ve idari işlemlerle ilgilenmesini gerektirir. Okulların genellikle il veya ilçe merkezlerinden uzak olması, ulaşım ve iletişim sorunlarını da beraberinde getirir. Köy okullarında internet bağlantısının yetersizliği, resmi işlemleri daha da zorlaştırmaktadır (Gelebek, 2011).

Fiziksel ve ekonomik yetersizlikler

Köy okullarının bakım-onarım işleri, yakacak ve araç-gereç temini gibi ihtiyaçları çoğu zaman  ğretmen tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca “İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 76. maddesi”nde belirtilen köylere ayrılan bütçenin %10’unun köy okullarına ait olması hükmü çoğu zaman uygulanmamaktadır. Bu durum, öğretmenleri ekonomik açıdan da zorlamaktadır (Gelebek, 2011).

Sık  ğretmen değişimi ve adaptasyon sorunları

Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin büyük bölümü birleştirilmiş sınıflarda göreve başlamaktadır. Ancak köy yaşamına uyum sağlamakta güçlük çeken öğretmenler, kısa sürede

tayin talebinde bulunmakta ve bu durum sık öğretmen değişimine neden olmaktadır. Bu süreç hem öğretmenlerin motivasyonunu hem de öğrencilerin öğrenme sürekliliğini olumsuz etkilemektedir (Doğan, 2000).

Devamsızlık ve ailelerin ekonomik beklentileri

Kırsal bölgelerde ailelerin geçim kaynakları genellikle tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bu nedenle bazı aileler özellikle yoğun çalışma dönemlerinde çocuklarını okuldan alarak tarla veya hayvancılık işlerinde çalıştırmaktadır. Bu durum, öğrencilerde devamsızlık oranlarının artmasına ve akademik başarının düşmesine yol açmaktadır (Sınmaz, 2009).

Aşırı iş yükü ve mesleki tükenmişlik

Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenler yalnızca ders verme değil, aynı zamanda plan hazırlama, çoklu sınıf yönetimi, bireysel rehberlik ve idari sorumlulukları da üstlenmektedir. Öğretmenin derse hazırlık için harcadığı zaman ve enerji, iş yükünü artırmakta; yeterli destek ve rehberlik hizmeti alamaması mesleki tükenmişliğe yol açmaktadır (Köksal, 2009).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik nitel yapılan bir çalışmadır. Araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim, olgu ile ilgili bilgiler elde etmek için bireylerin deneyimlerinden yararlanan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım, 2008).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Diyarbakır ili Kayapınar ilçe içerisinde ilköğretim kurumlarında çalışan 20 eğitim öğretmenden oluşmaktadır (Yıldırım, 2008).

Tablo 3. Katılımcıların demografik özellikleri

<i>Değişken</i>	<i>Gruplar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	14	70,0
	Erkek	7	30,0
Medeni Durum	Evli	15	75,0
	Bekâr	5	25,0
Yaş	20-29 yaş	10	50,0
	30-39 yaş	5	25,0
	40 -49 yaş	5	25,0
Kıdem	1-9	13	65,0
	10-19	4	20,0
	21 ve üstü	3	15,0

Verilerin Toplanma Araçları

Çalışmanın verilerinin hazırlanmasında yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının nedeni araştırmanın amacına uygun olarak, görüşülen araştırmacıların tecrübelerinden faydalanarak onun iç dünyasını ortaya çıkarmaktır. Veriler, doğal sınıf ortamında, katılmalı görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Örneklem kapsamındaki öğretmenler, her biri 5’ar ders saati olmak üzere, 25.11.2024 ve 16.12.2024 tarihleri arasında, görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümde birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 2 görüşme sorusu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretmenler görüşme formlarına düşüncelerini yazılı olarak aktarmışlardır. Aktarılan bu formlar araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına kodlamalar yapılarak aktarılmıştır. “Araştırma verilerinin sunumunda katılımcılara verilen kodlardan yararlanılmış ve bazı görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlar desteklenmiştir.” “Bu çalışmada kodların ve kategorilerin elde edildiği verilerin görüşlerinden bire bir alıntı yapılarak ‘geçerlilik’ sağlanmıştır.” (Yıldırım, 2008).

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde çalışmada yer alan alt problemlere göre çalışmada elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

1. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar nelerdir? alt problemine ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Tablo 4’de verilmiştir

Tablo 4. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar hakkındaki bilgilere ilişkin kodların frekans dağılımı

Temalar	Kod	Öğretmen	f
Öğretmenlerin Birleştirilmiş sınıflar Görüşleri	Zaman problemi	Ö1, Ö4,	2
	Akademik başarı düşüklüğü	Ö1, Ö12, Ö13,	3
	Malzeme yetersizliği	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö17	5
	Deneyimsizlik	Ö11, Ö6, Ö20	3
	Planlama eksikliği	Ö8, Ö19	2

Görüşme yapılan öğretmenler birleştiril hakkında “*Malzeme yetersizliği*” ifadesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcılara göre birleştirilmiş sınıflar eğitimin niteliğini ve verimliliğini

düşürmektedir. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar hakkındaki bilgilere görüşleriniz nelerdir Sorusuna ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

Birleştirilmiş sınıflı okullardan özellikle zaman açısından problem yaşamaktayız ders saati kesinlikle öğrencilere yetmemekte. (Ö1).

Sınıflar çok kalabalık öğrencilerin akademik başarı anlamda çok yetersizler velilerin de ilgisizliği var tüm bu durum yol almamızı engelliyor. (Ö5).

Dönem içerisinde öğrencilerin kullandıkları araç gereçlerin sayısı yetersiz milli eğitim’den talep ediyoruz gelmesi uzun sürünce ister istemez derse adapte noktasında sıkıntı yaşıyoruz.(Ö7)

Özellikle lisans eğitimi aldığım da birleştirilmiş sınıf ile alakalı detaylı bir bilgi almadım öğretmen atama takviminde ise mecburen tercihte bulunmak zorunda kaldım ve şu anda kendimi bu anlamda çok yetersiz hissediyorum konuyla alakalı bakanlığın bir eğitimi olması gerekiyor. (Ö11).

Birleştirilmiş sınıflarda özellikle ders dışı etkinliklerde sıkıntı olmaktadır örnek veriyorum bir ve ikinci sınıfların ders etkinliğinde sürekli kargaşa olmakta bundan dolayı istenen verim ciddi derecede düşmektedir.(Ö19).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir? alt problemine ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 5. Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara ilişkin çözüm önerilerine ait kodların frekans dağılımı

Temalar	Kod	Öğretmen	f
Çözüm önerileri	Ödenek verilmesi	Ö1,Ö2, Ö5, Ö11,	3
	Eğitim verilmesi	Ö4, Ö5,Ö6,Ö10, Ö12	5
	Fiziki olanakların artırılması	Ö3, Ö5,Ö10	3
	Malzeme verilmesi	Ö3	1
	Programın değiştirilmesi	Ö19	1
	Personel alımı	Ö11, Ö15	2

Görüşmeye katılan öğretmenlerin ifade ettikleri çözüm önerilerine ilişkin kodlamalarına bakıldığında; “ödenek gönderilmesi” alt teması ön plana çıktığı görülmüştür. Yöneltilen soruya ilişkin kendi ifadelerinden bir kaç aşağıdaki gibidir.

Birleştirilmiş sınıfla okulların en önemli hususlardan biri gelen ödeneklerin doğrudan okula gönderilmesi okulun bu ödenek doğrultusunda kendi ihtiyaçlarını ona göre karşılanması gerekiyor.(Ö2).

Saydığım problemler doğrultusunda özellikle lisans eğitiminde herhangi bir bilgi almadım bu anlamda yetersizliğime hizmet içi eğitim kursu ile aşabilir diye düşünüyorum.(Ö4).

Her şeyden önce birleştirmiş sınıflı okulların yapılan hangi işlem olursa olsun birleştirilmiş sınıf olarak kalması başlı başına bir problem bundan dolayı birleştirilmiş sınıflara ek dersler açılarak normal ilköğretim şekline dönüştürülmesi gerekiyor.(Ö10).

Okulun fiziki şartları onarılmalı gerekirse ek derslikler yapılarak birleştirme sınıfı düzene son verilmeli.(Ö3).

Okulların genel temizliği ve düzeni için mutlaka hizmetli gönderilmeli.(Ö15).

Tüm problemler bir yana bu problemlerin çözümünde özellikle veliler dahil edilerek bu problemler aşılabılır.(Ö19).

Sonuç

İlgili araştırmalar incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan sorunlara yönelik çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Genel olarak, araştırmalarda ortaya konan sorunların benzerlik gösterdiği söylenebilir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin uygulama temelli olması, öğretmenlerin yaşadıkları güçlükleri çözmelerine yardımcı olarak mesleki gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıflara donatım ve ödenek sağlanması gerektiğini vurguladıkları görülmektedir (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018).

Öğretmenlerin çözüm önerilerinde araç-gereç eksikliklerinin giderilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim birçok çalışmada, birleştirilmiş sınıflı okullarda materyal yetersizliğinin öğretim sürecini olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Dursun, 2006). Birleştirilmiş sınıflarda farklı düzeydeki öğrencilerin aynı ortamda eğitim görmesi, materyal ihtiyacını artırmakta ve bu durum öğretmenin iş yükünü zorlaştırmaktadır.

Okullara yönelik öneriler arasında, fiziki koşulların iyileştirilmesi ve okul onarımlarının yapılması da yer almaktadır (Gürel, Çapar ve Kartal, 2014; Özben, 2000; Palavan ve Göçer, 2017). Öğretim sürecine ilişkin olarak, sınıf düzeyleri arasında zaman yönetiminin güçlüğü ve özellikle birinci sınıf öğrencilerine yeterli zaman ayrılamaması önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır (Aybek ve Aslan, 2014; Dursun, 2006). Velilere yönelik öneriler kapsamında ise okul-aile iletişiminin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018; Kaya ve Taşdemirci, 2005; Kılıç ve Abay, 2009). Ancak bu önerinin kısa vadede hayata geçirilmesinin güç olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, birleştirilmiş sınıf uygulamaları Türkiye'nin eğitim sisteminde önemli bir gerçekliktir. Bu okullarda genellikle

yeni mezun ve deneyimsiz öğretmenlerin görev yapt ı, dolayısıyla birleştirilmiş sınıflarda görev alacak öğretmenlerin özel bilgi ve becerilerle donatılması gerektiği görülmektedir. Bu durum, hem   retmen yetiştirme programlarının hem de hizmet içi eğitim faaliyetlerinin önemini artırmaktadır. Araştırmanın bulgularına dayanarak şu öneriler sunulabilir: Birleştirilmiş sınıflarda yaşanan sorunların giderilmesi, öğretmenlerin bu alandaki yeterlikleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, düzenlenecek hizmet içi seminerlerle öğretmenlere içerik ve mesleki bilgi açısından gerekli destek sağlanmalıdır. Ayrıca, birleştirilmiş sınıf uygulamalarına ilişkin sorunların çözümünde aile,   retmen ve okul yönetimi iş birliği içinde olmalıdır.

Kaynaklar

Abay, S. (2006). *Birleştirilmiş sınıflarda sosyal bilgiler   retimindeki sorunlar* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Yök Tez.

A an, M. (2015). *Birleştirilmiş sınıfta ilk okuma yazmayı öğrenme ve öğretme sürecinin betimlenmesi: Bir durum  alışması* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Yök Tez.

Albayrak, O., Duysak, A., & Türkmen, A. (2018). Sınıf   retmeni adaylarının birleştirilmiş sınıflı okul ziyareti yapmalarının onların bu okullara yönelik algıları üzerindeki etkileri (Rize  rnekleme). *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 187–205.

Arslan, C. (2013). *Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin yönetimle ilgili sorunlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Yök Tez.

Aybek, B., & Aslan, S. (2014). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ses temelli cümle yönteminin uygulanmasında yaşadıkları sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerinin incelenmesi (nitel bir araştırma). *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1–20.

Doğan, A. R. (2000). *Birleştirilmiş sınıflarda eğitim   retim*. Selim Ofset.

Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş sınıflarda eğitim sorunları ve çözüm  nerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33–57.

Gelebek, S. (2011). *Birleştirilmiş sınıf   retmenlerinin yapılandırmacılık temelli yeni ilköğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Kilis ili  rne i)* [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yök Tez.

Göksoy, S., Arıcan, K., & Eriş, H. M. (2015). Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda görevli öğretmenlerin stres düzeyleri. *Asya   retim Dergisi*, 3(1), 92–106.

Gözler, A. (2009). *Birleştirilmiş sınıflı okulların yönetim problemleri ve çözüm  nerileri* [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yök Tez.

- Güler, T., & Aygün, M. (2019). Türkiye’de birleştirilmiş sınıflarla ilgili yapılan lisansüstü tezler. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(222), 5–32.
- Gültekin, M. (Ed.). (2009). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Gürel, N., Çapar, D., & Kartal, S. (2014). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1056–1076.
- İnce, N. B., & Şahin, A. E. (2016). Birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum ve tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 391–409.
- Kaya, K., & Taşdemirci, E. (2005). Birleştirilmiş sınıflar ile bağımsız sınıflarda ilk okuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunların karşılaştırmalı incelemesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 1–26.
- Kılıç, D., & Abay, S. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğrenme–öğretme sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 623–654.
- Köklü, M. (2000). *Birleştirilmiş sınıfların yönetimi ve öğretim*. Beta Basım.
- Köksal, K. (2005). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim* (3. baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Köksal, K. (2009). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim* (5. baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Köksal, K., & Yıldız, M. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 1–14.
- Little, A. W. (2004). *Learning and teaching in multigrade settings*. Paper prepared for the UNESCO 2005 EFA Monitoring Report.
- Özben, K. (2000). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 162–171.
- Öztürk, H. İ. (2005). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Lisans Yayıncılık.
- Pridmore, S. (2004). *Psychiatry for medical students* (3rd ed.). University of Tasmania Press.
- Palavan, Ö., & Göçer, V. (2017). Sınıf öğretmenlerinin birleştirilmiş sınıflarda karşılaştıkları problemler (Malatya il örneği). *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 69–96.
- Sınmaz, A. (2009). *Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim programının uygulamasına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (Düzce ili örneği)* [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi].Yök Tez.
- Yener, Y., & Atalay, F. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf ve birleştirilmiş sınıf öğretmeni kavramlarına yönelik metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1822–1840.
- Yıldırım, M. (2008). *Birleştirilmiş sınıflarda ses temelli öğretim ile ilk okuma öğretiminde karşılaşılan güçlükler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. Yök Tez.